

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/59/2000

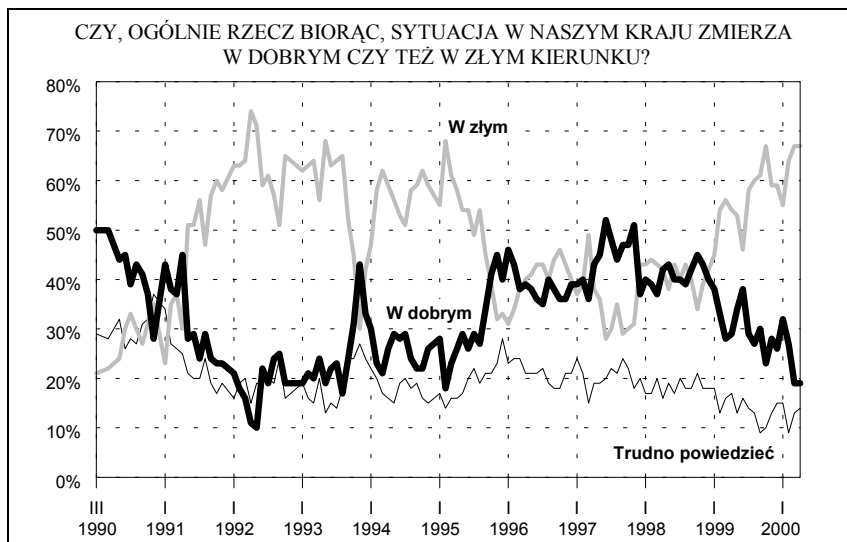
NASTROJE SPOŁECZNE W KWIETNIU

KOMUNIKAT Z BADAŃ

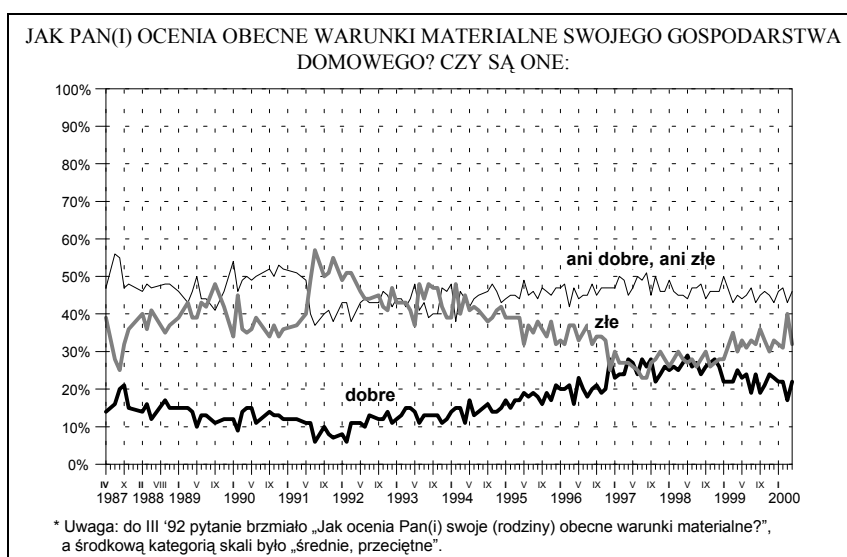
WARSZAWA, KWIECIEŃ 2000

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- ▶ Od marca nie zmieniły się ogólne oceny bieżącej sytuacji w kraju. Już drugi miesiąc utrzymuje się niski poziom ocen, nienotowany od połowy lat dziewięćdziesiątych.

- ▶ W stosunku do marca nie zmieniły się też krytyczne opinie o sytuacji gospodarczej kraju oraz o sytuacji politycznej. Stabilne są również opinie o sytuacji w zakładach pracy respondentów. W stosunku do lutego niemal nie zmieniły się także oceny materialnych warunków życia ogółu Polaków.
- ▶ Poprawiły się oceny warunków materialnych gospodarstw domowych respondentów. Zmalał (z 40% do 32%) odsetek ocen negatywnych, wzrósł zaś (z 17% do 22%) - pozytywnych.

W kwietniu¹ została zahamowana widoczna w poprzednich miesiącach tendencja do pogarszania się nastrojów społecznych. Utrzymały się wyjątkowo niskie, nienotowane od połowy lat dziewięćdziesiątych, oceny rozwoju ogólnej sytuacji w Polsce oraz aktualnej sytuacji gospodarczej kraju, nie zmienił się też wysoki poziom krytycyzmu wobec sytuacji politycznej. Od wielu miesięcy stabilne pozostają opinie o sytuacji w zakładach pracy respondentów, a w stosunku do lutego niemal nie zmieniły się oceny materialnych warunków życia ogółu Polaków. Poprawiły się natomiast oceny warunków materialnych gospodarstw domowych oraz - w mniejszym stopniu - oceny poziomu życia respondentów i ich rodzin. Prognozy dotyczące omawianych dziedzin życia pozostały w zasadzie bez zmian.

OCENY

W porównaniu z sondażem marcowym nie zmieniły się ogólne oceny bieżącej sytuacji w kraju. Nadal co piąty ankietowany (19%) uważa, że sytuacja w Polsce zmierza w dobrym kierunku, a dwie trzecie (67%) jest przeciwnego zdania. Już drugi miesiąc utrzymuje się wyjątkowo niski poziom ocen, nienotowany od połowy lat dziewięćdziesiątych.

Tabela 1

Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?	Wskazania respondentów według terminów badań											
	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	1999								2000			
	w procentach											
W dobrym	34	38	29	27	30	23	28	26	32	27	19	19
W złym	53	46	58	60	61	67	59	59	55	64	67	67
Trudno powiedzieć	13	16	14	13	9	10	13	15	13	9	13	14

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (119) przeprowadzono w dniach 30 marca - 4 kwietnia 2000 roku na 1111-osobowej reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

Prawie we wszystkich grupach społecznych przeważają opinie, że sytuacja w Polsce zmierza w złym kierunku. Jedynie wśród przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji rejestrujemy równowagę ocen pozytywnych i negatywnych - grupa ta znacznie częściej niż inne deklaruje zadowolenie z rozwoju ogólnej sytuacji w kraju. Ogólnie rzecz biorąc, odsetek osób wyrażających aprobatę jest wyższy wśród badanych znajdujących się w dobrym położeniu społecznym - najlepiej sytuowanych, zadowolonych z warunków materialnych swoich gospodarstw domowych, mających wyższe wykształcenie, a także wśród uczniów i studentów.

Opinie w tej sprawie są zróżnicowane w zależności od orientacji politycznej badanych oraz deklarowanych przez nich sympatii partyjnych. Prawicowe poglądy polityczne wiążą się z akceptacją kierunku rozwoju sytuacji w kraju, natomiast lewicowe sprzyjają krytycyzmowi.

Oceny pozytywne są najczęstsze w elektoratach partii tworzących koalicję rządową - przede wszystkim UW i w drugiej kolejności AWS. Wśród wyborców UW w stosunku do marca odnotowujemy wzrost odsetka ocen pozytywnych i spadek negatywnych. Obecnie w elektoracie tym dominuje przekonanie, że sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym kierunku. Natomiast w grupie zwolenników AWS nie nastąpiły zmiany - oceny pozytywne równoważą się z negatywnymi. W elektoratach partii opozycyjnych oraz w pozostałych grupach zdecydowanie przeważa krytycyzm.

Tabela 2

Potencjalne elektoraty partii i ugrupowań politycznych	Ocena kierunku rozwoju sytuacji w kraju			
	dobry		zły	
	III 2000	IV 2000	III 2000	IV 2000
	w procentach			
UW	53	60	39	27
AWS	44	44	46	43
SLD	12	10	77	79
PSL	17	11	74	69
Niezdecydowani	23	16	60	64
Niezamierzający głosować	14	18	70	72
Pominięto „trudno powiedzieć”.				

W porównaniu z sondażem marcowym nie zmieniły się też krytyczne opinie o stanie gospodarki kraju, zbliżone do ocen z połowy lat dziewięćdziesiątych. Nadal ponad połowa badanych (59%) określa sytuację gospodarczą jako złą, a tylko 8% wystawia jej oceny pozytywne.

Tabela 3

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację gospodarczą w Polsce? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	1999						2000					
	w procentach											
- dobra	12	12	10	8	10	8	10	10	12	12	7	8
- ani dobra, ani zła	32	35	30	26	27	28	34	33	33	30	28	28
- zła	51	47	53	60	60	60	53	52	50	55	61	59
Trudno powiedzieć	4	6	7	6	4	4	3	5	5	3	4	5

We wszystkich grupach społeczno-demograficznych negatywne oceny sytuacji gospodarczej przeważają nad pozytywnymi. Nieco lepiej niż pozostali stan naszej gospodarki postrzegają badani znajdujący się w najlepszym położeniu społecznym - przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, żyjący w dobrych warunkach materialnych, mający wyższe wykształcenie, a także mieszkańcy wielkich miast. Największy krytycyzm przejawiają natomiast ludzie znajdujący się w złym położeniu społeczno-ekonomicznym: rolnicy, bezrobotni, niezadowoleni ze swoich warunków materialnych, źle sytuowani, gorzej wykształceni oraz mieszkańcy wsi. Opinie o sytuacji gospodarczej zależą także od poglądów politycznych. Lewicowa orientacja sprzyja krytycyzmowi, prawicowa zaś sprawia, że jest on znacznie mniej nasilony.

W stosunku do marca nie zmieniły się oceny sytuacji politycznej w kraju - nadal co drugi ankietowany ocenia ją krytycznie, a tylko co dwudziesty - pozytywnie. Znacznie lepsze opinie w tej kwestii mają osoby o poglądach prawicowych (12% ocen pozytywnych i 44% negatywnych) niż lewicowych (odpowiednio 4% i 62%).

Tabela 4

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację polityczną w Polsce? Czy jest ona:	Wskaźniki respondentów według terminów badań											
	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	1999								2000			
	w procentach											
- dobra	13	15	11	9	9	6	10	8	8	8	5	5
- ani dobra, ani zła	41	45	35	36	36	35	38	40	41	37	32	34
- zła	34	28	41	44	45	50	43	44	42	47	52	51
Trudno powiedzieć	12	12	14	11	10	9	9	8	9	8	10	9

Stabilne są też - na poziomie ogólnym - opinie o sytuacji w zakładach pracy respondentów: nadal niemal jedna trzecia aktywnych zawodowo ocenia ją pozytywnie, tyle samo osób określa ją jako przeciętną, a nieco większa grupa (36%) wyraża się o niej krytycznie. Pracownicy firm prywatnych, a także zakładów o własności mieszanej - prywatnej i państwowej - oceniają sytuację lepiej niż zatrudnieni w instytucjach państwowych i publicznych. Niezmiennie najgorsze opinie o swoich miejscach pracy mają osoby pracujące w indywidualnych gospodarstwach rolnych, jednak w stosunku do marca odnotowaliśmy poprawę (spadek ocen negatywnych z 94% do 80%, wzrost ocen przeciętnych z 5% do 19%). Natomiast oceny sytuacji w zakładach usytuowanych w pozostałych sektorach gospodarki uległy pogorszeniu.

Opinie o sytuacji w zakładach pracy są silnie związane przede wszystkim z poziomem dochodów przypadających na osobę w rodzinie respondentów, z oceną warunków materialnych ich gospodarstw domowych oraz - słabiej - z poziomem wykształcenia i statusem zawodowym. Ogólnie rzecz biorąc, im niższy status materialny i społeczny, tym gorzej ankietowani oceniają sytuację w swoich zakładach pracy. Opinie te zależą także od poglądów politycznych - oceny osób o prawicowej orientacji są bardziej pozytywne niż pozostałych badanych.

Tabela 5

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację w Pana(i) zakładzie pracy? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	1999						2000					
	w procentach											
Respondenci aktywni zawodowo (ogółem)												
N=	584	592	546	537	570	559	556	549	562	550	644	509
– dobra	28	36	30	32	27	31	33	32	32	29	31	30
– ani dobra, ani zła	33	29	24	27	33	26	30	30	30	31	33	31
– zła	38	34	44	40	37	40	35	35	35	37	33	36
Trudno powiedzieć	1	1	2	1	3	3	2	4	3	2	3	3
Pracownicy instytucji państwowych i publicznych												
– dobra	28	38	27	29	24	24	33	26	33	30	28	23
– ani dobra, ani zła	31	24	20	32	37	32	34	33	33	34	32	34
– zła	40	37	52	38	38	39	33	38	34	35	38	38
Trudno powiedzieć	1	1	1	1	1	5	1	3	0	1	2	5
Pracujący w spółkach o własności prywatnej i państwowej												
– dobra	29	40	36	52	33	37	40	41	44	30	37	37
– ani dobra, ani zła	43	33	20	16	28	27	28	31	27	36	37	34
– zła	26	26	42	30	37	33	30	22	26	33	23	28
Trudno powiedzieć	1	1	2	2	2	3	2	6	2	1	3	2
Pracujący w sektorze prywatnym poza rolnictwem												
– dobra	38	44	37	38	35	49	41	41	41	45	41	40
– ani dobra, ani zła	35	39	36	38	40	25	32	31	35	32	39	30
– zła	25	16	24	23	23	25	23	25	20	21	18	27
Trudno powiedzieć	2	0	3	1	2	1	4	3	4	2	3	2
Pracujący w indywidualnych gospodarstwach rolnych												
– dobra	7	5	9	0	3	2	8	14	3	5	1	1
– ani dobra, ani zła	16	17	13	6	12	5	18	23	16	13	5	19
– zła	77	76	78	94	81	90	72	64	81	82	94	80
Trudno powiedzieć	0	1	0	1	4	3	2	0	0	0	0	0

W stosunku do lutego² niemal nie zmieniły się opinie o materialnych warunkach życia ogółu Polaków, chociaż odsetek ocen negatywnych (77%) jest obecnie znacznie wyższy niż w kwietniu ubiegłego roku (65%).

² W marcu nie zadawaliśmy tego pytania.

Tabela 6

Jak Pan(i) ogólnie ocenia materiałne warunki życia ludzi? Czy są one:	Wskazania respondentów według terminów badań						
	I	II	III	IV	I	II	IV
	1999				2000		
	w procentach						
- dobre	4	3	3	4	4	3	2
- ani dobre, ani złe	28	25	22	27	20	19	18
- złe	63	68	72	65	71	74	77
Trudno powiedzieć	5	3	3	4	5	4	3

W kwietniu odnotowaliśmy poprawę - wyjątkowo niskich w marcu - ocen warunków materialnych gospodarstw domowych respondentów. Zmalał (z 40% do 32%) odsetek opinii negatywnych, wzrósł (z 17% do 22%) - pozytywne. Przypomnijmy, że marcowe oceny osiągnęły tak niski poziom, jakiego w zasadzie nie notowaliśmy od połowy lat dziewięćdziesiątych. Prawdopodobnie związane to było w znacznej mierze z nasileniem się w drugiej połowie lutego (a więc w okresie bezpośrednio poprzedzającym sondaż) informacji GUS o niekorzystnych wskaźnikach makroekonomicznych decydujących o sytuacji gospodarstw domowych (m.in. wzrost inflacji i bezrobocia)³.

Tabela 7

Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego? Czy są one:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	1999						2000					
	w procentach											
- dobre	23	24	19	24	19	21	24	23	22	22	17	22
- ani dobre, ani złe	44	45	47	43	45	46	45	43	46	47	43	46
- złe	33	31	33	32	36	33	30	33	32	31	40	32

W porównaniu z pomiarem marcowym nieco przybyło również osób zadowolonych z poziomu życia swojego i rodziny, ubyło zaś - niezadowolonych.

³ Zob. komunikat CBOS „Kondycja materialna Polaków”, marzec 2000 (oprac. Bogna Wciórka).

Tabela 8

Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	1999								2000			
	w procentach											
– dobrze	25	26	24	25	22	22	26	23	23	24	19	23
– ani dobrze, ani źle	52	51	50	49	52	50	52	49	51	50	50	49
– źle	23	23	25	26	26	28	22	27	26	26	31	28
Trudno powiedzieć	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0

Zrozumiałe, że zarówno oceny warunków materialnych gospodarstw domowych, jak i poziomu życia respondentów i ich rodzin są silnie powiązane z położeniem społeczno-ekonomicznym ankietowanych, a także z ich sytuacją życiową oraz miejscem zamieszkania. Im wyższe wykształcenie, kwalifikacje zawodowe, miesięczne dochody *per capita* w rodzinie, tym częstsze pozytywne oceny poziomu życia i warunków materialnych własnej rodziny. Natomiast im gorsze jest położenie badanych, tym większy odsetek wyraża niezadowolenie z kondycji materialnej swoich rodzin. Szczególnie wysoki jest on wśród osób będących w najtrudniejszej sytuacji życiowej - najgorzej sytuowanych, bezrobotnych, znajdujących się trwale w złym stanie zdrowia (renciści) oraz rolników. Odsetek niezadowolonych jest większy także wśród mieszkańców wsi niż miast. Dane te wskazują na silne zróżnicowanie kondycji materialnej polskich rodzin.

PROGNOZY

Prognozy na najbliższy rok, dotyczące omawianych dziedzin życia, od marca pozostały w zasadzie bez zmian. W przewidywaniach odnoszących się do rozwoju ogólnej sytuacji w Polsce nadal przeważa opinia, że nic się nie zmieni (44%), jednak ponad jedna trzecia badanych (36%) spodziewa się pogorszenia i tylko co dziewiąty (11%) liczy na poprawę.

Tabela 9

Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce poprawi się, pogorszy czy też się nie zmieni?	Wskazania respondentów według terminów badań											
	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	1999						2000					
	w procentach											
Poprawi się	16	20	14	13	13	11	15	12	17	14	10	11
Nie zmieni się	41	45	41	39	44	46	43	46	46	45	43	44
Pogorszy się	35	26	36	41	37	36	33	34	31	37	38	36
Trudno powiedzieć	7	9	9	7	6	7	9	8	6	5	9	9

Tylko wśród potencjalnych wyborców partii rządzących odnotowujemy w tym względzie równowagę optymistów i pesymistów, chociaż w grupie sympatyków UW w stosunku do marca nastąpiło pogorszenie prognoz. Natomiast w elektoratach opozycyjnych oraz wśród osób niezdecydowanych pesymizm jest silniejszy niż nadzieja na poprawę sytuacji w kraju.

Tabela 10

Potencjalne elektoraty partii i ugrupowań politycznych	Prognoza ogólnej sytuacji w kraju					
	poprawa		bez zmian		pogorszenie	
	III 2000	IV 2000	III 2000	IV 2000	III 2000	IV 2000
	w procentach					
UW	29	17	41	61	25	18
AWS	21	24	48	47	19	23
SLD	7	5	42	48	45	43
PSL	18	7	24	52	56	35
Niezdecydowani	12	14	40	41	31	32
Niezamierzający głosować	5	8	40	39	43	40
Pominięto „trudno powiedzieć”.						

Nieco bardziej optymistyczne niż przewidywania ogólne są szczegółowe prognozy dotyczące sytuacji gospodarczej, politycznej oraz kondycji zakładów pracy respondentów. Przewidując rozwój sytuacji gospodarczej w kraju niemal połowa ankietowanych, tak samo jak w marcu, uważa, że nic się zmieni, ponad jedna czwarta spodziewa się pogorszenia, a najmniejsza grupa oczekuje poprawy.

Tabela 11

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	1999								2000			
	w procentach											
– poprawi się	17	21	15	14	15	13	17	14	16	15	10	13
– nie zmieni się	46	47	44	40	42	47	47	52	52	53	49	48
– pogorszy się	25	22	29	35	35	30	27	27	22	26	30	29
Trudno powiedzieć	13	11	12	11	9	10	9	8	10	6	10	10

Nieco lepsze niż miesiąc temu są prognozy sytuacji politycznej w kraju - nieznacznie (o 4 punkty procentowe) spadła liczba osób, które spodziewają się jej pogorszenia. Nadal jednak ponad połowa ankietowanych uważa, że nic się w tej dziedzinie nie zmieni, i tylko co dziesiąty wyraża nadzieję na poprawę.

Tabela 12

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja polityczna w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	1999								2000			
	w procentach											
– poprawi się	12	15	11	11	12	14	13	12	12	11	8	10
– nie zmieni się	54	56	49	50	51	49	55	56	57	58	54	53
– pogorszy się	18	15	24	23	24	24	20	22	19	20	26	22
Trudno powiedzieć	16	14	16	16	13	13	12	10	12	11	12	15

Nie zmieniły się także prognozy dotyczące sytuacji w zakładach pracy respondentów. Obecnie ponad połowa ankietowanych aktywnych zawodowo nie spodziewa się żadnych zmian w swoim zakładzie pracy, jedna czwarta przewiduje jednak pogorszenie sytuacji i tylko niespełna jedna ósma ma nadzieję na poprawę. Opinie te różnią się jednak w zależności od sektora gospodarki, w którym usytuowane są zakłady. Bez zmian pozostały jedynie prognozy dotyczące sytuacji w instytucjach państwowych i publicznych, a nieznacznie pogorszyły się

przewidywania dotyczące spółek o własności mieszanej - prywatnej i państwowej. Wyraźnie pogorszyły się opinie o przyszłości zakładów prywatnych (spadek liczby optymistów z 24% do 13%, wzrost pesymistów z 16% do 24%). Poprawiły się natomiast przewidywania dotyczące indywidualnych gospodarstw rolnych (spadek liczby pesymistów z 58% do 38%).

Tabela 13

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja w Pana(i) zakładzie pracy:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	1999						2000					
	w procentach											
Respondenci aktywni zawodowo (ogółem)												
N=	582	590	544	542	569	555	565	552	566	548	641	512
- poprawi się	19	22	16	16	20	13	20	19	17	14	15	12
- pozostanie bez zmian	43	46	45	44	49	50	47	45	51	48	50	53
- pogorszy się	27	22	31	31	23	27	26	26	22	29	25	25
Trudno powiedzieć	11	10	9	9	8	9	7	10	10	9	9	10
Pracownicy instytucji państwowych i publicznych												
- poprawi się	16	24	11	13	18	15	17	15	14	9	9	10
- pozostanie bez zmian	46	40	46	48	47	47	53	45	56	56	53	55
- pogorszy się	29	25	37	28	28	30	26	32	22	28	28	26
Trudno powiedzieć	9	11	6	11	7	8	4	8	8	7	9	9
Pracujący w spółkach o własności prywatnej i państwowej												
- poprawi się	22	16	20	21	21	12	16	30	25	12	17	16
- pozostanie bez zmian	44	50	43	44	56	60	44	40	47	48	56	54
- pogorszy się	25	19	26	28	18	21	33	21	22	28	16	19
Trudno powiedzieć	10	15	11	8	5	7	6	10	6	12	11	10
Pracujący w sektorze prywatnym poza rolnictwem												
- poprawi się	29	28	20	21	22	15	31	23	22	26	24	13
- pozostanie bez zmian	41	56	49	49	55	58	48	51	55	50	51	53
- pogorszy się	19	11	20	20	13	19	11	16	14	17	16	24
Trudno powiedzieć	11	5	10	10	10	8	10	11	10	8	9	9
Pracujący w indywidualnych gospodarstwach rolnych												
- poprawi się	1	11	12	3	12	5	17	10	12	2	2	6
- pozostanie bez zmian	39	33	26	23	36	31	33	41	37	35	40	51
- pogorszy się	41	48	60	69	46	46	47	45	46	54	58	38
Trudno powiedzieć	19	8	2	5	6	18	4	3	5	9	0	5

W stosunku do lutego nie zmieniły się także przewidywania odnoszące się do warunków życia ogółu Polaków, jednak w porównaniu z pozostałymi prognozami są one najbardziej pesymistyczne. Obecnie ponad dwie piąte ankietowanych nie przewiduje żadnych zmian w tej dziedzinie i tyle samo spodziewa się pogorszenia, znikoma jest natomiast grupa osób wyrażających nadzieję na poprawę.

Tabela 14

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku materialne warunki życia ludzi:	Wskazania respondentów według terminów badań	
	II 2000	IV 2000
	w procentach	
– poprawią się	9	7
– nie zmienią się	41	42
– pogorszą się	45	44
Trudno powiedzieć	5	7

Stabilne są także przewidywania dotyczące poziomu życia respondentów i ich rodzin. Trzeba jednak wyraźnie podkreślić, że - podobnie jak stwierdziliśmy w przypadku ocen - prognozy dotyczące poziomu życia własnej rodziny są znacznie bardziej optymistyczne niż odnoszące się do kondycji materialnej ogółu Polaków. Obecnie niemal co drugi ankietowany nie przewiduje zmian w poziomie życia swoim i rodziny, co czwarty spodziewa się pogorszenia, a ponad jedna siódma liczy na poprawę.

Tabela 15

Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinnie będzie się żyło:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	1999								2000			
	w procentach											
– lepiej	17	20	15	14	16	14	16	12	17	14	13	15
– tak samo	46	44	44	44	49	47	49	48	51	53	52	48
– gorzej	25	23	29	30	26	29	23	31	24	26	26	24
Trudno powiedzieć	12	13	12	12	9	10	12	10	8	7	9	13

Ankietowani są bardziej krytyczni w ocenach warunków materialnych ogółu Polaków, stanu gospodarki oraz sytuacji politycznej w kraju niż w opiniach o sytuacji własnych zakładów pracy oraz o poziomie życia i warunkach materialnych swoich rodzin. Można więc uznać, że opinie kształtowane przez media są znacznie bardziej krytyczne niż te, na które decydujący wpływ mają osobiste doświadczenia respondentów. Szczególnie widoczne jest to na przykładzie ocen oraz przewidywań dotyczących materialnych warunków życia - ankietowani bowiem znacznie gorzej oceniają i z większym pesymizmem prognozują kondycję materialną ogółu Polaków niż własnego gospodarstwa domowego.

Opracowała
Bogna WCIÓRKA

A N E K S

Tabela 1. Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?

	(%)			
	W dobrym	W złym	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	19	67	14	1111
Płeć				
Mężczyźni	20	69	11	527
Kobiety	18	66	16	584
Wiek				
18-24 lat	24	62	14	159
25-34	21	66	13	196
35-44	21	65	14	230
45-54	15	72	14	204
55-64	17	72	12	141
65 lat i więcej	19	66	15	182
Miejsce zamieszkania				
Wieś	16	67	16	410
Miasto do 20 tys.	16	69	15	113
20-100 tys.	19	66	15	248
101-500 tys.	23	67	10	204
501 tys. i więcej mieszk.	24	67	9	137
Wykształcenie				
Podstawowe	16	68	16	340
Zasadnicze zawodowe	19	70	12	296
Średnie	18	69	14	357
Wyższe	33	55	12	119
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	45	48	7	67
Prac. umysł. niż. szczebla	16	71	13	100
Pracownicy fiz.- umysł.	18	67	15	77
Robotnicy wykwalifikowani	14	73	13	116
Robotnicy niewykwalifik.	23	72	5	34
Rolnicy	12	63	25	55
Pracujący na własny rach.	24	65	12	48
Bierni zawodowo				
Renciści	15	66	19	135
Emeryci	16	71	13	209
Uczniowie i studenci	32	62	6	83
Bezrobotni	14	70	16	122
Gospodynie domowe i inni	23	65	12	65
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	18	68	14	166
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	20	67	13	105
sekt. pryw. poza rolnict.	25	65	10	199
prywatnym gosp. rolnym	15	59	26	57
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	15	72	13	191
276-399	18	76	6	121
400-549	18	68	15	225
550-799	14	73	13	138
Powyżej 799 zł	36	51	13	157
Ocena własnych war. mater.				
Złe	11	79	11	361
Średnie	17	67	16	507
Dobre	36	51	13	243
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	21	57	21	68
Raz w tygodniu	19	66	15	616
1-2 razy w miesiącu	20	69	11	167
Kilka razy w roku	17	71	12	168
W ogóle nie uczestniczy	20	70	10	89
Poglądy polityczne				
Lewica	11	80	9	319
Centrum	19	67	14	305
Prawica	33	53	14	231
Trudno powiedzieć	17	64	19	256

Tabela 2. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną **sytuację gospodarczą** w Polsce? Czy jest ona:

	(%)				
	dobra	ani dobra, ani zła	zła	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	8	28	59	6	1111
Płeć					
Mężczyźni	9	24	64	4	527
Kobiety	7	32	55	7	584
Wiek					
18-24 lat	9	37	48	6	159
25-34	6	34	55	6	196
35-44	11	26	59	4	230
45-54	6	27	63	4	204
55-64	5	26	65	3	141
65 lat i więcej	8	19	62	12	182
Miejsce zamieszkania					
Wieś	5	24	64	8	410
Miasto do 20 tys.	10	23	59	8	113
20-100 tys.	7	30	58	4	248
101-500 tys.	7	34	56	3	204
501 tys. i więcej mieszk.	15	34	48	3	137
Wykształcenie					
Podstawowe	5	23	63	9	340
Zasadnicze zawodowe	4	25	66	5	296
Średnie	9	32	56	3	357
Wyższe	17	39	40	4	119
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	21	38	37	5	67
Prac. umysł. niż. szczebla	11	35	52	3	100
Pracownicy fiz. - umysł.	5	40	49	6	77
Robotnicy wykwalifikowani	6	26	67	1	116
Robotnicy niewykwalifik.	6	27	57	9	34
Rolnicy	2	19	74	4	55
Pracujący na własny rach.	11	31	57	0	48
Bierni zawodowo					
Renciści	5	21	60	14	135
Emeryci	8	22	65	5	209
Uczniowie i studenci	11	33	50	7	83
Bezrobotni	5	22	68	6	122
Gospodynie domowe i inni	2	42	49	7	65
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	13	27	52	7	166
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	8	42	49	1	105
sekt. pryw. poza rolnict.	10	30	58	2	199
prywatnym gosp. rolnym	4	19	73	4	57
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	4	17	72	6	191
276-399	3	22	72	3	121
400-549	2	21	64	9	225
550-799	6	32	59	3	138
Powyżej 799 zł	19	40	40	0	157
Ocena własnych war. mater.					
Złe	1	16	77	6	361
Średnie	6	32	56	6	507
Dobre	20	38	37	5	243
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	6	18	63	13	68
Raz w tygodniu	8	28	57	6	616
1-2 razy w miesiącu	9	30	60	2	167
Kilka razy w roku	5	31	60	3	168
W ogóle nie uczestniczy	5	27	63	6	89
Poglądy polityczne					
Lewica	4	26	68	2	319
Centrum	9	31	58	3	305
Prawica	17	32	47	3	231
Trudno powiedzieć	3	24	58	16	256

Tabela 3. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną **sytuację polityczną** w Polsce? Czy jest ona:

(%)

	dobra	ani dobra, ani zła	zła	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	5	34	51	9	1111
Płeć					
Mężczyźni	7	33	54	6	527
Kobiety	4	35	48	13	584
Wiek					
18-24 lat	4	41	47	8	159
25-34	7	42	43	9	196
35-44	7	38	51	5	230
45-54	5	29	60	6	204
55-64	4	36	51	8	141
65 lat i więcej	6	19	54	21	182
Miejsce zamieszkania					
Wieś	4	34	49	13	410
Miasto do 20 tys.	5	28	58	9	113
20-100 tys.	8	28	56	8	248
101-500 tys.	7	40	46	8	204
501 tys. i więcej mieszk.	4	41	50	4	137
Wykształcenie					
Podstawowe	4	30	50	15	340
Zasadnicze zawodowe	7	34	50	9	296
Średnie	5	37	52	6	357
Wyższe	7	37	55	1	119
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	7	42	49	2	67
Prac. umysł. niż. szczebla	6	33	57	4	100
Pracownicy fiz.- umysł.	9	42	43	6	77
Robotnicy wykwalifikowani	2	34	57	6	116
Robotnicy niewykwalifik.	0	39	48	13	34
Rolnicy	3	29	63	5	55
Pracujący na własny rach.	10	28	56	6	48
Bierni zawodowo					
Renciści	8	31	44	18	135
Emeryci	5	25	57	14	209
Uczniowie i studenci	4	45	42	9	83
Bezrobotni	7	33	51	8	122
Gospodynie domowe i inni	2	49	39	11	65
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	6	36	51	6	166
spółce właścicieli	7	44	45	4	105
prywatnych i państwa	6	31	57	5	199
sekt. pryw. poza rolnict.	3	33	60	4	57
prywatnym gosp. rolnym					
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	5	34	49	11	191
276-399	0	35	60	5	121
400-549	6	30	50	13	225
550-799	6	41	49	3	138
Powyżej 799 zł	6	41	50	3	157
Ocena własnych war. mater.					
Złe	4	24	60	12	361
Średnie	4	40	48	8	507
Dobre	10	37	45	9	243
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	3	32	48	17	68
Raz w tygodniu	7	34	48	11	616
1-2 razy w miesiącu	3	39	53	5	167
Kilka razy w roku	4	30	61	5	168
W ogóle nie uczestniczy	4	32	55	9	89
Poglądy polityczne					
Lewica	4	30	62	4	319
Centrum	4	35	55	5	305
Prawica	12	41	44	3	231
Trudno powiedzieć	3	31	39	26	256

Tabela 4. Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego? Czy są one:

	(%)			
	złe	ani dobre, ani złe	dobrze	Liczba osób
Ogółem	32	46	22	1111
Płeć				
Mężczyźni	33	43	24	527
Kobiety	32	48	20	584
Wiek				
18-24 lat	14	55	31	159
25-34	30	42	28	196
35-44	31	46	23	230
45-54	38	45	17	204
55-64	38	45	17	141
65 lat i więcej	43	42	15	182
Miejsce zamieszkania				
Wieś	40	45	15	410
Miasto do 20 tys.	21	53	26	113
20-100 tys.	30	49	21	248
101-500 tys.	33	39	28	204
501 tys. i więcej mieszk.	24	45	31	137
Wykształcenie				
Podstawowe	43	44	13	340
Zasadnicze zawodowe	42	46	12	296
Średnie	22	49	29	357
Wyższe	10	39	50	119
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	10	30	60	67
Prac. umysł. niż. szczebla	16	42	41	100
Pracownicy fiz.- umysł.	23	56	21	77
Robotnicy wykwalifikowani	31	50	19	116
Robotnicy niewykwalifik.	35	50	15	34
Rolnicy	47	49	4	55
Pracujący na własny rach.	19	49	32	48
Bierni zawodowo				
Renciści	48	45	7	135
Emeryci	40	42	17	209
Uczniowie i studenci	11	55	35	83
Bezrobotni	47	43	10	122
Gospodynie domowe i inni	36	43	21	65
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	19	51	29	166
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	20	43	36	105
sekt. pryw. poza rolnict.	25	43	32	199
prywatnym gosp. rolnym	48	45	7	57
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	64	31	5	191
276-399	35	55	9	121
400-549	37	48	15	225
550-799	29	49	22	138
Powyżej 799 zł	12	38	50	157
Ocena własnych war. mater.				
Złe	100	0	0	361
Średnie	0	100	0	507
Dobre	0	0	100	243
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	35	45	21	68
Raz w tygodniu	31	49	20	616
1-2 razy w miesiącu	30	47	22	167
Kilka razy w roku	36	39	25	168
W ogóle nie uczestniczy	39	37	24	89
Poglądy polityczne				
Lewica	35	47	18	319
Centrum	30	47	22	305
Prawica	24	43	34	231
Trudno powiedzieć	40	45	15	256

Tabela 5. Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku **sytuacja w Polsce** poprawi się, pogorszy czy też się nie zmieni?

(%)

	Poprawi się	Nie zmieni się	Pogorszy się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	11	45	36	9	1111
Płeć					
Mężczyźni	11	48	34	7	527
Kobiety	11	41	37	11	584
Wiek					
18-24 lat	19	52	22	7	159
25-34	11	53	30	6	196
35-44	8	45	42	5	230
45-54	11	41	42	5	204
55-64	7	41	41	11	141
65 lat i więcej	9	35	34	22	182
Miejsce zamieszkania					
Wieś	8	46	35	11	410
Miasto do 20 tys.	10	36	37	17	113
20-100 tys.	12	43	38	8	248
101-500 tys.	11	49	33	6	204
501 tys. i więcej mieszk.	18	44	36	3	137
Wykształcenie					
Podstawowe	10	37	36	16	340
Zasadnicze zawodowe	11	48	35	6	296
Średnie	10	49	35	6	357
Wyższe	18	42	36	4	119
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	22	51	24	3	67
Prac. umysł. niż. szczebla	9	44	38	9	100
Pracownicy fiz.- umysł.	9	61	23	7	77
Robotnicy wykwalifikowani	10	50	37	3	116
Robotnicy niewykwalifik.	15	31	49	5	34
Rolnicy	11	37	47	6	55
Pracujący na własny rach.	11	36	49	4	48
Bierni zawodowo					
Renciści	7	38	34	21	135
Emeryci	7	40	38	14	209
Uczniowie i studenci	20	48	28	5	83
Bezrobotni	10	47	38	5	122
Gospodynie domowe i inni	14	49	30	7	65
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	7	46	39	7	166
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	17	46	32	5	105
sekt. pryw. poza rolnict.	14	51	31	4	199
prywatnym gosp. rolnym	10	39	48	3	57
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	9	44	38	9	191
276-399	9	42	43	6	121
400-549	13	40	36	10	225
550-799	11	43	41	5	138
Powyżej 799 zł	18	56	23	3	157
Ocena własnych war. mater.					
Złe	6	36	47	11	361
Średnie	10	47	34	9	507
Dobre	22	51	21	6	243
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	12	38	31	18	68
Raz w tygodniu	12	45	34	9	616
1-2 razy w miesiącu	7	46	38	9	167
Kilka razy w roku	10	49	37	4	168
W ogóle nie uczestniczy	12	34	42	11	89
Poglądy polityczne					
Lewica	5	46	44	5	319
Centrum	14	51	32	4	305
Prawica	16	46	30	9	231
Trudno powiedzieć	10	35	35	20	256

Tabela 6. Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku **sytuacja gospodarcza** w Polsce:

	(%)				
	poprawi się	pozostanie bez zmian	pogorszy się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	13	48	29	10	1111
Płeć					
Mężczyźni	15	49	27	9	527
Kobiety	11	48	30	11	584
Wiek					
18-24 lat	23	51	17	9	159
25-34	12	55	26	7	196
35-44	13	46	33	8	230
45-54	12	50	29	9	204
55-64	9	49	32	10	141
65 lat i więcej	10	40	33	17	182
Miejsce zamieszkania					
Wieś	11	43	32	14	410
Miasto do 20 tys.	16	47	28	10	113
20-100 tys.	9	56	25	9	248
101-500 tys.	15	48	29	8	204
501 tys. i więcej mieszk.	18	53	27	2	137
Wykształcenie					
Podstawowe	11	45	30	14	340
Zasadnicze zawodowe	14	50	26	10	296
Średnie	13	50	30	7	357
Wyższe	17	49	28	6	119
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	25	41	22	12	67
Prac. umysł. niż. szczebla	15	56	25	5	100
Pracownicy fiz.- umysł.	15	55	22	8	77
Robotnicy wykwalifikowani	12	51	30	8	116
Robotnicy niewykwalifik.	7	45	36	12	34
Rolnicy	6	51	28	15	55
Pracujący na własny rach.	10	44	46	0	48
Bierni zawodowo					
Renciści	10	42	30	17	135
Emeryci	9	45	36	11	209
Uczniowie i studenci	21	52	20	8	83
Bezrobotni	11	53	23	12	122
Gospodynie domowe i inni	22	46	26	5	65
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	12	50	26	13	166
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	14	50	31	4	105
sekt. pryw. poza rolnict.	16	51	29	4	199
prywatnym gosp. rolnym	5	56	29	10	57
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	12	41	36	10	191
276-399	11	59	27	3	121
400-549	9	50	32	10	225
550-799	12	47	32	9	138
Powyżej 799 zł	23	56	15	6	157
Ocena własnych war. mater.					
Złe	6	41	44	10	361
Średnie	11	52	26	12	507
Dobre	28	53	13	7	243
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	9	49	29	13	68
Raz w tygodniu	14	47	28	10	616
1-2 razy w miesiącu	11	54	30	5	167
Kilka razy w roku	12	50	27	11	168
W ogóle nie uczestniczy	11	48	30	11	89
Poglądy polityczne					
Lewica	9	49	34	9	319
Centrum	15	48	29	7	305
Prawica	19	59	18	4	231
Trudno powiedzieć	10	39	31	21	256

Tabela 7. Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku **sytuacja polityczna** w Polsce:

	(%)				
	poprawi się	pozostanie bez zmian	pogorszy się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	10	53	22	15	1111
Płeć					
Mężczyźni	10	58	21	11	527
Kobiety	10	49	23	17	584
Wiek					
18-24 lat	17	53	14	15	159
25-34	11	62	19	8	196
35-44	10	54	25	11	230
45-54	9	56	23	12	204
55-64	9	49	27	16	141
65 lat i więcej	7	43	24	27	182
Miejsce zamieszkania					
Wieś	9	53	21	18	410
Miasto do 20 tys.	14	45	26	15	113
20-100 tys.	7	57	22	14	248
101-500 tys.	12	53	21	14	204
501 tys. i więcej mieszk.	14	55	25	6	137
Wykształcenie					
Podstawowe	9	47	23	21	340
Zasadnicze zawodowe	11	52	23	14	296
Średnie	12	56	21	12	357
Wyższe	6	64	22	7	119
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	11	62	15	12	67
Prac. umysł. niż. szczebla	6	69	15	10	100
Pracownicy fiz.- umysł.	16	58	18	9	77
Robotnicy wykwalifikowani	10	56	22	12	116
Robotnicy niewykwalifik.	3	52	31	14	34
Rolnicy	7	53	23	17	55
Pracujący na własny rach.	11	54	31	4	48
Bierni zawodowo					
Renciści	10	39	26	25	135
Emeryci	5	47	28	20	209
Uczniowie i studenci	20	59	15	6	83
Bezrobotni	10	57	19	13	122
Gospodynie domowe i inni	18	44	24	14	65
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	8	61	19	12	166
spółce właścicieli	7	56	23	13	105
prywatnych i państwa	15	57	21	7	199
sekt. pryw. poza rolnict.	7	57	24	11	57
prywatnym gosp. rolnym					
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	8	50	27	15	191
276-399	7	65	22	6	121
400-549	13	52	23	13	225
550-799	9	55	26	10	138
Powyżej 799 zł	14	62	11	13	157
Ocena własnych war. mater.					
Złe	6	48	33	14	361
Średnie	10	56	20	15	507
Dobre	18	56	12	15	243
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	9	49	24	18	68
Raz w tygodniu	10	52	21	17	616
1-2 razy w miesiącu	11	61	22	6	167
Kilka razy w roku	11	53	24	12	168
W ogóle nie uczestniczy	7	54	23	16	89
Poglądy polityczne					
Lewica	8	53	27	12	319
Centrum	11	56	25	8	305
Prawica	15	62	15	8	231
Trudno powiedzieć	8	42	19	31	256

Tabela 8. Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinie będzie się żyło:

	(%)				
	lepiej	tak samo jak obecnie	gorzej	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	15	48	24	13	1111
Płeć					
Mężczyźni	14	50	22	13	527
Kobiety	15	47	25	13	584
Wiek					
18-24 lat	29	46	13	12	159
25-34	17	52	18	13	196
35-44	19	51	19	11	230
45-54	8	49	30	13	204
55-64	5	52	33	9	141
65 lat i więcej	9	41	31	19	182
Miejsce zamieszkania					
Wieś	10	50	26	14	410
Miasto do 20 tys.	21	47	19	14	113
20-100 tys.	15	49	22	14	248
101-500 tys.	16	50	23	11	204
501 tys. i więcej mieszk.	21	43	25	12	137
Wykształcenie					
Podstawowe	8	48	29	16	340
Zasadnicze zawodowe	12	51	24	13	296
Średnie	20	47	22	12	357
Wyższe	24	48	17	11	119
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	30	55	10	5	67
Prac. umysł. niż. szczebla	26	47	17	9	100
Pracownicy fiz.- umysł.	23	50	17	10	77
Robotnicy wykwalifikowani	15	48	25	13	116
Robotnicy niewykwalifik.	11	51	23	15	34
Rolnicy	6	53	38	3	55
Pracujący na własny rach.	13	52	22	14	48
Bierni zawodowo					
Renciści	9	42	27	22	135
Emeryci	7	45	34	14	209
Uczniowie i studenci	25	56	6	12	83
Bezrobotni	7	47	28	18	122
Gospodynie domowe i inni	18	51	19	12	65
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	19	50	22	9	166
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	22	45	22	11	105
sekt. pryw. poza rolnict.	23	48	18	11	199
prywatnym gosp. rolnym	6	59	34	1	57
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	14	44	31	11	191
276-399	10	49	30	11	121
400-549	11	53	23	13	225
550-799	13	42	31	14	138
Powyżej 799 zł	24	50	15	10	157
Ocena własnych war. mater.					
Złe	8	39	40	13	361
Średnie	13	51	20	16	507
Dobre	28	57	7	8	243
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	6	38	35	21	68
Raz w tygodniu	14	48	26	13	616
1-2 razy w miesiącu	14	56	16	14	167
Kilka razy w roku	17	51	19	13	168
W ogóle nie uczestniczy	21	43	27	9	89
Poglądy polityczne					
Lewica	13	47	29	11	319
Centrum	18	49	22	11	305
Prawica	19	54	18	9	231
Trudno powiedzieć	8	44	25	22	256